

DE ACADEMISCHE IMPACT VAN BREXIT OP DE VLAAMSE UNIVERSITEITEN: BELEIDSAANBEVELINGEN

23 november 2020

1. Inleiding

EU-VK

Medio november 2020 is er nog geen witte rook over een post-brexiteel handelsakkoord tussen de EU en het VK. Het afspringen van de onderhandelingen of het laattijdig afsluiten van associatieovereenkomsten voor de toekomstige programma's Horizon Europe en Erasmus+ zou ook op de academische samenwerking een grote impact hebben. Voor een zeer gedetailleerd overzicht, weliswaar vanuit Brits perspectief, van de laatste ontwikkelingen op het vlak van immigratiereggeving, de financiering van EU-studenten, onderzoekssamenwerking, staf- en studentenmobiliteit, andere universiteitsrelevante EU-programma's, erkenning van diploma's, gegevensbescherming en de operationele en financiële risico's voor universiteiten verwijzen we naar het briefingdocument van Universities UK¹

De eventuele associatie van het VK met Horizon Europe² en Erasmus+ maakt het voorwerp uit van aparte overeenkomsten, die bijlagen zijn bij het geambieerde handelsakkoord. Gelet op de lange doorlooptijd van de besluitvorming en in de (positieve) veronderstelling dat de associatieovereenkomsten effectief worden afgesloten geven onze Britse partners nu al aan dat de kans groot is dat het VK niet zal kunnen deelnemen aan het eerste jaar van Horizon Europe en Erasmus+. Mogelijk duurt de overgangperiode zelfs nog langer.

Aan Britse zijde wordt met het Discovery Fund volop gewerkt aan een Brits alternatief voor de ERC, maar veel van de modaliteiten zijn nog onbekend. Bovendien is de eerste doelstelling van dat fonds de financiering van Britse deelname. Universities UK pleit bij de Britse regering ook voor de uitwerking van een UK International Educational Mobilities Scheme om de Erasmus-leemte te overbruggen. Maar ook hier zijn de details nog niet bekend.

Vlaanderen

Het Vlaams regeerakkoord 2019-2024 onderschrijft expliciet de VLIR-bekommernissen over de brexit: "We ondersteunen de visie van de VLIR dat bij de vormgeving van het toekomstige partnerschap met het VK, binnen een globaal akkoord EU-UK over de toekomstige relatie, de uitwisseling van studenten en

¹ Beschikbaar op <https://www.universitiesuk.ac.uk/Documents/Brexit-briefing-post-transition-2020.pdf>; laatste update: 4 november 2020.

² In EUA-context onderschreef VLIR eerder de oproep van de Wellcome Trust om te komen tot een volledige associatie met Horizon Europe; <https://wellcome.org/sites/default/files/reaching-agreement-uk-participation-horizon-europe.pdf>

docenten en de onderzoekssamenwerking, zowel bilateraal als binnen grotere EU-projectconsortia, ongehinderd kunnen doorgaan."

De Vlaamse Regering heeft haar uitgangspunten voor de brexit-onderhandelingen op 7 februari 2020 goedgekeurd³. Inzake onderwijs en onderzoek pleit de Vlaamse Regering voor:

- het vrijwaren van de samenwerking met Britse universiteiten en kennisinstellingen en kansen voor onderzoekers en studenten (o.a. op het vlak van mobiliteit) op basis van wederkerigheid;
- het behouden van gunstarieven voor toegang tot Britse kennisinstellingen;
- het voortzetten van de samenwerking met het VK in het EU Kaderprogramma (Horizon Europe) en Erasmus+, waarbij een geassocieerd lidmaatschap van het VK de voorkeur geniet, mits betaling van een billijke bijdrage.

De economische impact van de brexit op Vlaanderen zal ongetwijfeld groot zijn⁴. Het is dan ook legitiem dat de beleidsfocus op maatregelen voor onze ondernemingen ligt. Toch vragen de rectoren van de Vlaamse universiteiten al lang aandacht voor de potentieel negatieve fall-out van de brexit op onze samenwerking met het VK⁵.

Intense academische samenwerking

Als we het aantal Erasmus-mobiliteiten tussen Vlaanderen/Brussel en het VK bekijken in de periode 2014-2019 dan tekent het hoger onderwijs voor 3.056 mobiliteiten naar het VK en 1.844 mobiliteiten vanuit het VK⁶.

Het aandeel Vlaams-Britse co-publicaties in het totaal aan internationale publicaties binnen de levens-, natuur- en technische wetenschappen steeg van 39,1% in 2004 naar 60,9% in 2016.

Binnen Horizon 2020, het EU-kaderprogramma voor onderzoek en ontwikkeling, figureert het Verenigd Koninkrijk op de derde plaats als we kijken naar de landen waar Belgische onderzoekspartners mee samenwerken⁷. Heel wat van deze consortia worden bovendien gekenmerkt door een intense samenwerking tussen universiteiten en bedrijven.

³ <https://www.fdfa.be/sites/default/files/atoms/files/TOEKOMSTIG%20PARTNERSCHAP%20EU-VK.pdf>

⁴ Zie de studies van Hylke Vandenbussche in opdracht van het departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken: <https://www.fdfa.be/sites/default/files/atoms/files/Brexit%20impact%20study%20regional%20provincial%20and%20municipality%20level%20analysis.pdf>, <https://www.fdfa.be/sites/default/files/atoms/files/Brexit%20impact%20study%202019.pdf>

⁵ Opiniestuk in De Morgen van 12 januari 2019: <https://vliir.be/nieuws/brexit/>

⁶ EPOS-jaarboek 2019, pp. 95-101; https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/files.epos/EPOS_jaarboek_2019_071120.pdf

⁷ https://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/bestanden/speurgids_2018.pdf, tabel 64.

De regering stemt haar beleidsbeslissingen af met een brexit taskforce. Hierin zetelden onder de regering Bourgeois nog vertegenwoordigers van de academische gemeenschap (incl. een vertegenwoordiger vanuit VLIR). Onder de regering Jambon bestaat deze task force uitsluitend nog uit de economische en sociale partners⁸.

De Brexit-taskforce van de Vlaamse Regering heeft begin oktober 2020 83 miljoen euro vrijgemaakt voor steun aan bedrijven via FIT en VLAIO⁹. De academische sector bleef bij deze beslissing helemaal buiten beschouwing.

2. Beleidsaanbevelingen ten behoeve van de Vlaamse overheid

2.1. Nood aan bilaterale akkoorden

Bilateraal kaderakkoord

Ter ondersteuning van de institutionele akkoorden die de universiteiten wellicht zelf op instellingsniveau met hun partners zullen gaan onderhandelen vragen de universiteiten de Vlaamse Regering een bilateraal kaderakkoord te onderhandelen met het VK dat de bestaande Erasmus-filosofie van uitwisselingsmobiliteit voor staf en studenten (principe van wederkerigheid; vrijstelling van inschrijvingsgeld; ...) vastlegt. Het gaat daarbij om alle vormen van uitwisselingsmobiliteit (inclusief stages in Britse bedrijven), zoals die binnen het aflopende Erasmus-programma worden gefinancierd onder kernactie 1 (individuele leermobiliteit), maar ook over Erasmus Mundus Joint Masters Degrees¹⁰. Gelet op de Britse politieke en diplomatieke aversie om akkoorden af te sluiten met buitenlandse *devolved entities* verdient het aanbeveling om te bekijken of het bedoelde kaderakkoord niet kan worden afgesloten op het niveau VK – Vlaamse Gemeenschap – Franse Gemeenschap.

Vlaamse beurzen voor staf- en studentenmobiliteit naar het VK

Het al dan niet tijdelijk verdwijnen van Erasmus-beurzen voor Vlaamse studenten om aan Britse universiteiten te gaan studeren noopt tot een budgettaire injectie vanwege de Vlaamse overheid om de periode te overbruggen tussen 1 januari 2021 en de inwerktreding van de geambieerde

⁸ M.b.t. de samenstelling van de taskforce antwoordde minister Crevits in oktober 2020 het volgende in antwoord op een parlementaire vraag van Maaïke De Vreese: *Vanuit de administratie waren er deelnemers van het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie en het Departement Landbouw en Visserij, VLAIO en natuurlijk ook Flanders Investment and Trade (FIT). Vanuit de koepelorganisaties waren er vertegenwoordigers van het Vlaams netwerk van ondernemingen (Voka) en de Unie van Zelfstandige Ondernemers (UNIZO). Ook de Vlaamse sectorfederaties Fevia, Agoria, Essenscia, Fedustria, Transport en Logistiek Vlaanderen (TLV) en Boerenbond namen deel. Tot slot waren ook de Vlaamse havens en de visserijsector – de Rederscentrale – aanwezig;*

⁹ <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1430690/verslag/1437212>

¹⁰ De Erasmus Mundus Joint Master Degrees ressorteren momenteel nog onder kernactie 1, maar zullen in de volgende cyclus wellicht ondergebracht worden onder kernactie 2. Deze prestigieuze masteropleidingen kunnen geïmpacteerd worden als ze worden georganiseerd door een consortium met (een) Britse partner(s).

associatieovereenkomst voor Erasmus+ De universiteiten vragen om de bijkomende middelen vrij te maken binnen het bestaande actieplan Brains on the Move (mits een verhoging van het huidige budget) en/of binnen het nieuw uit te werken en in het regeerakkoord aangekondigde uitgaande mobiliteitsprogramma voor excellente Vlaamse studenten (binnen de begroting buitenlands beleid)¹¹.

Bilateraal onderzoeksprogramma Vlaanderen-VK

De al dan niet tijdelijke ontoegankelijkheid van Horizon Europe voor Britse onderzoekers in de overgangperiode vergt een alternatieve financiering voor de samenwerking tussen Vlaamse en Britse universiteiten. Dit zou geïmplementeerd kunnen worden op het niveau van het FWO, bijvoorbeeld onder de vorm van een bilateraal onderzoeksprogramma tussen Vlaanderen en het VK. De universiteiten vragen om de middelen voor een bilateraal programma met het VK te reserveren binnen het voorziene groeitraject voor O&O. Desgevallend kunnen ook (een deel van) de middelen van de bestaande bilaterale onderzoeksprogramma's binnen het FWO met Brazilië, China, Québec, Rusland en Vietnam¹² prioritair geheroriënteerd worden.

Financiële deelname van VK-partners in Vlaamse onderzoeksprogramma's

Momenteel kunnen buitenlandse kennispartners zonder veel problemen deelnemen aan Vlaamse onderzoeksprogramma's bij VLAIO en FWO, waarbij deze partners zelf financiële ondersteuning krijgen. De universiteiten vragen om een eventuele verstrenging van deze modaliteiten naar partners uit het VK achter de hand te houden als pasmunt bij de hogergenoemde bilaterale onderhandelingen voor onderwijs en Onderzoek.

2.2. Bijkomende aandachtspunten

Helpdesk

In tegenstelling tot de dienstverlening aan onze bedrijven is de overheidsinformatie over de impact van de brexit op de universiteiten (en bij uitbreiding alle kennisinstellingen) nogal summier en versnipperd¹³. De universiteiten vragen de Vlaamse Regering om dringend werk te maken van een Brexit helpdesk voor de kennisinstellingen, naar analogie met de helpdesk die door Flanders Investment and Trade werd opgezet voor de bedrijven¹⁴. Deze helpdesk moet snel gevalideerde antwoorden kunnen bieden op de vragen van universitaire beleidsmakers, onderzoekers en studenten. De realisatie van een dergelijke helpdesk vergt minstens het poolen van de expertise van de overheidsdepartementen Onderwijs & Vorming (OV), Economie, Wetenschap & Innovatie (EWI) en Kanselarij en Buitenlandse Zaken (KBZ).

¹¹ Vlaams regeerakkoord 2019-2024: *We zetten een nieuw programma op, in afstemming met VLIR, waarin we jaarlijks de beste studenten een verlenging van hun academische carrière laten doen, bij de beste universiteiten in de wereld. Hierdoor bouwt Vlaanderen een netwerk op, met de belangrijkste kenniscentra in de wereld.*

¹² <https://www.fwo.be/nl/mandaten-financiering/internationale-samenwerking/gezamenlijke-onderzoeksprojecten/>

¹³ Zie bijvoorbeeld de websites <https://www.vlaanderen.be/brexit>, <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/impact-van-de-brexit-op-het-vlaamse-onderwijs>, <https://www.ncpflanders.be/news/brexit>, <https://www.epos-vlaanderen.be/nl/nieuws/brexit-wat-betekent-dit-voor-jou>, <https://www.fwo.be/nl/actueel/nieuws/impact-brexit/>

¹⁴ <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/export/internationaal/dossiers/brexit/>

Maar ook de relevante beleidsinformatie van de federale overheid over migratie, sociale zekerheid, arbeidsmarktbeleid, fiscaliteit, gegevensbescherming e.d. dient hierin mee te worden ontsloten¹⁵.

Aandacht voor impact op andere derde landen

Het uitblijven van een associatieovereenkomst voor Horizon Europe met het VK blokkeert ook de onderhandelingen met andere derde landen, zoals Zwitserland. De universiteiten vragen met aandrang dat via de Vlaamse en Belgische diplomatieke kanalen richting Europa ingezet wordt op een snelle deblokking van deze situatie.

¹⁵ Bijv. <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/brexit#>, <https://diplomatie.belgium.be/nl/brexit>, <https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/professioneel/thema-s/internationaal-gegevensverkeer/brexit>, <https://dofi.ibz.be/sites/dvzoe/NL/Gidsvandeprocedures/Pages/Brexit-Deal.aspx>, https://financien.belgium.be/nl/douane_accijnzen/ondernemingen/brexit, <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/brexit>